

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик дошкільної освіти

Дипломна робота магістра

з теми **«РОЗВИТОК ДІАЛОГІЧНИХ УМІНЬ ДІТЕЙ СТАРШОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ІГРАХ ЗА СЮЖЕТАМИ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ»**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи DO1-M19
спеціальності 012 Дошкільна освіта
за освітньо-професійною програмою
Дошкільна освіта з додатковою
спеціальністю Початкова освіта
(денна форма навчання)
Гуменна Вікторія Олександрівна

Керівник: **Каньоса Н. Г.**,
кандидат психологічних наук, доцент

Рецензент: **Гудима Н. В.**
Кандидат філологічних наук, доцент

Кам'янець-Подільський – 2020 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ДІАЛОГІЧНИХ УМІНЬ У ДОШКІЛЬНОМУ ДИТИНСТВІ	6
1.1 Психологічні та лінгвістичні засади діалогічного мовлення	6
1.2 Діалогічне мовлення як лінгводидактична проблема	16
1.3 Ігрова діяльність як засіб розвитку діалогічного мовлення дітей старшого дошкільного віку	31
РОЗДІЛ 2 ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА З ФОРМУВАННЯ ДІАЛОГІЧНИХ УМІНЬ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ В ІГРАХ ЗА СЮЖЕТАМИ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ	39
2.1 Стан проблеми формування діалогічних умінь дітей в іграх за сюжетами художніх творів у практиці закладів дошкільної освіти	39
2.2 Характеристика рівнів сформованості діалогічних умінь у старших дошкільників в іграх за сюжетами художніх творів	45
2.3 Методика формування діалогічних умінь старших дошкільників в іграх за сюжетами художніх творів.....	56
2.4 Порівняльна характеристика рівнів сформованості діалогічних умінь у дітей старшого дошкільного віку в іграх за сюжетами художніх творів.....	74
ВИСНОВКИ.....	86
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	Ошибка! Закладка не определена.
ДОДАТКИ.....	Ошибка! Закладка не определена.

ВСТУП

Актуальність дослідження зумовлена новими тенденціями в розвитку системи національного дошкільного виховання; соціальною значущістю проблеми розвитку у дітей діалогічного мовлення; формування мовленнєвої компетенції у різних видах діяльності. Мовленнєва компетенція дошкільнят визнана однією з провідних базисних характеристик особистості (А. Богуш, С. Бухвостова, М. Вашуленко, Л. Парамонова), одним із чинників якої є діалогічна компетенція.

Проблема розвитку діалогічного мовлення знаходить своє практичне втілення у низці досліджень останніх років (О. Амацьєва, В. Захарченко, Н. Луцан, Е. Палихата, Н. Савінова, В. Скалкін та ін.). Вплив гри на розвиток мовлення дітей висвітлено в роботах Н. Водолаги, В. Захарченко, Н. Луцан, Г. Люблінської та ін. Вивчення стану означеної проблеми засвідчило однобічний підхід до формування діалогічної компетенції старших дошкільників, що обмежується ситуацією організованого навчання і недостатнім використанням набутих умінь в інших видах діяльності (ігровій, трудовій, комунікативній тощо).

Недостатня розробленість проблеми формування діалогічної компетенції в іграх за сюжетами художніх творів, епізодичний характер роботи над діалогом у практиці закладів дошкільної освіти, що зводиться до репродуктивного відтворення дітьми діалогів, не дозволяє максимально повно й успішно розв'язувати це завдання. Відтак, протиріччя, що виникло між необхідністю формування діалогічних умінь старших дошкільників і відсутністю методики роботи щодо використання ігор за сюжетами художніх творів, зумовило вибір теми дипломного дослідження: «Розвиток діалогічних умінь дітей старшого дошкільного віку в іграх за сюжетами художніх творів».

Об'єкт дослідження – художньо-мовленнєва діяльність старших дошкільників.

Предмет дослідження - процес формування діалогічних умінь у дітей старшого дошкільного віку в іграх за сюжетами художніх творів.

Методи дослідження: теоретичні – аналіз і узагальнення наукової та

методичної літератури з проблеми розвитку діалогічного мовлення дітей; діагностичне обстеження особливостей формування діалогічних умінь старших дошкільників; емпіричні – анкетування вихователів щодо виявлення їхнього ставлення до проблеми формування діалогічних умінь дітей; аналіз навчально-виховних планів і чинних програм щодо з'ясування завдань формування діалогічних умінь старших дошкільників; спостереження за діяльністю дітей і педагогів закладів дошкільної освіти у ході експериментальної роботи; педагогічний експеримент (констатувальний і формувальний) з формування діалогічних умінь дітей старшого дошкільного віку; статистичні – якісний і кількісний аналіз результатів експериментального дослідження.

Мета дослідження: науково обґрунтувати й експериментально апробувати педагогічні умови та методику формування діалогічних умінь старших дошкільників в іграх за сюжетами художніх творів.

Завдання дослідження:

1. Визначити та науково обґрунтувати поняття «діалогічні вміння»; уточнити поняття «діалог», «діалогічне мовлення», «ігри за сюжетами художніх творів».

2. Виявити й охарактеризувати критерії, показники та рівні сформованості діалогічних умінь дітей старшого дошкільного віку в іграх за сюжетами художніх творів.

3. Визначити педагогічні умови формування діалогічних умінь старших дошкільників в іграх за сюжетами художніх творів.

4. Розробити й експериментально апробувати методику формування діалогічних умінь дітей старшого дошкільного віку в іграх за сюжетами художніх творів.

Практичне значення дослідження полягає в розробці методики діагностики сформованості діалогічних умінь старших дошкільників, а також ігор за сюжетами художніх творів, спрямованих на розвиток діалогічних умінь дітей старшого дошкільного віку. Експериментальний матеріал може використовуватись у практиці роботи закладів дошкільної освіти, у процесі підготовки вихователів закладів дошкільної освіти у ЗВО.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження апробовані в умовах практичної педагогічної роботи. Крім того, апробація та впровадження результатів дослідження здійснювалося шляхом публікацій та доповідей на міжнародних (3), всеукраїнських (10) та регіональних (2) конференціях та семінарах.

Результати дослідження впроваджені у освітній процес Кам'янець-Подільського ЗДО № 21.

Публікації:

- *Вплив ігор за сюжетами казок на емоційний стан дітей дошкільного віку // Від творчого педагога до творчої дитини : гармонія партнерської взаємодії : зб. матер. III Всеукр. наук.-практ. конф. / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. Київ : Міленіум, 2019;*
- *Розвиток діалогічного мовлення дошкільників із загальним недорозвитком мовлення // Від творчого педагога до творчої дитини : гармонія партнерської взаємодії : зб. матер. IV Всеукр. наук.-практ. конф. / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. Київ : Міленіум, 2020.*

Структура роботи: дипломна робота магістра складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

ВИСНОВКИ

У дослідженні розроблено й науково обґрунтовано методику формування діалогічних умінь старших дошкільників в іграх за сюжетами художніх творів, визначено педагогічні умови її реалізації.

1. Діалог – це форма існування мови, пов'язана з її соціальною природою та комунікативною функцією; бесіда декількох людей з метою запитати про щось і спонукати до відповіді, збудити до будь-якої дії; низка реплік. Діалогічне мовлення є особливо яскравим проявом комунікативної функції мови; визначається як форма мовлення, при якій відбувається безпосередній обмін висловлюваннями між двома або декількома особами. Діалогічні вміння старших дошкільників ми розуміємо як уміння дітей взаємодіяти між собою, вступати в розмову, підтримувати й завершувати її відповідно до правил мовленнєвого етикету, доречно використовуючи усталені мовні вирази; висловлюватися логічно, зв'язно; правильно структурно та інтонаційно оформлювати мовлення.

Засобом розвитку діалогічних умінь дошкільників виступили ігри за сюжетами художніх творів, оскільки саме з них діти черпають зразки красивого правильного образного мовлення, засвоюють різні форми мовленнєвих еталонів, опановують культуру мовлення. Для художніх творів характерні такі національні риси діалогічного мовлення: вживання поетичних слів і словосполучень; пестливих слів; краса звукового складу української мови; вживання ввічливих слів стосовно людей старшого віку; поширене вживання вигуків; численні фольклорні скарби українського народу; тісний зв'язок з різними видами театру.

2. У дослідженні було визначено критерії та показники сформованості діалогічних умінь старших дошкільників: комунікативний (на рівні встановлення контакту) з показниками: вміння вступати у спілкування, підтримувати й завершувати його; захоплювати й підтримувати ініціативу спілкування; враховувати компоненти ситуації спілкування; змістовність, різноманітність тематики під час діалогічного спілкування; мовленнєвий (на рівні засвоєння та вживання мовленнєвих еталонів) з показниками: вміння висловлюватися логічно, зв'язно, самостійно, в нормальному темпі; говорити виразно, виражати основні

мовленнєві функції; різноманітність форм, мовних засобів, мовленнєвих еталонів, типів мовленнєвих висловлювань; доречність використання усталених мовних виразів, народних прислів'їв, приказок; структурний (на рівні ведення діалогу) з показниками: вміння дотримуватися теми діалогу; швидко реагувати на хід бесіди, знаходити необхідні слова в різних ситуаціях спілкування, перепитувати співрозмовника за необхідністю; ставити запитання та давати відповідь на запитання співрозмовника; дотримуватися правил ведення діалогу.

3. Педагогічними умовами реалізації методики формування діалогічних умінь старших дошкільників в іграх за сюжетами художніх творів виступили: інтеграція різних видів діяльності (навчально-мовленнєвої, ігрової, театралізованої), поетапне впровадження сукупності методів репродуктивного та творчого характеру, пріоритетність такого засобу навчання, як ігри за змістом художніх творів.

4. Методика формування діалогічних умінь дітей старшого дошкільного віку в іграх за сюжетами художніх творів включала два послідовних етапи: репродуктивний і творчий, для кожного з яких було визначено мету, пріоритетну лінію, напрями (літературно-мовленнєвий, комунікативно-творчий, ігровий) та зміст роботи. Метою першого етапу, репродуктивного, було накопичення мовленнєвих еталонів з художніх творів, необхідних для формування діалогічних умінь, відтворення їх через театралізацію. Метою другого етапу – творчого – була активізація діалогічного спілкування в іграх за сюжетами художніх творів з вживанням мовленнєвих кліше, образних літературних висловів.

Результати прикінцевого етапу засвідчили, що діти експериментальної групи досягли значних змін у рівнях сформованості діалогічних умінь в іграх за сюжетами художніх творів: 22,9% із них піднялися до високого рівня, 29,3% – досягли достатнього, 32,7% – засвідчили середній, 11,1% – виявили задовільний і лише 4% – залишилися на низькому рівні. У контрольній групі 9,8% досягли високого і 18,4% – достатнього рівнів, більшість із них знаходилися на середньому (31,8%) і задовільному (25,3%) рівнях, 14,7% залишилося на низькому рівні.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо в розробці методики формування діалогічних умінь у різних ситуаціях взаємодії однолітків.